

Botaniske forundersøgelser i N139 - Øvre Mølleådal, Furesø og Frederiksdal Skov

NATUR360°

Rapport til Furesø Kommune
Udarbejdet af: Johanne Bak og Anders N. Michaelsen
November 2016

Datablad:

Titel:	Botaniske forundersøgelser i N139 – Øvre Mølleådal, Furesø og Frederiksdal Skov.
Undertitel:	LIFE RigKilde – Projektområde 8, Øvre Mølleådal. Forundersøgelsen indgår som aktion A1 i EU LIFEprojektet "LIFE RigKilde" (LIFE14 NAT/DK/000606).
Bedes citeret:	Bak, Johanne og Michaelsen, Anders N. 2016. Botaniske forundersøgelser i N139 – Øvre Mølleådal, Furesø og Frederiksdal Skov. Rapport fra Natur360 til Furesø Kommune.
Forfattere:	Johanne Bak og Anders N. Michaelsen, NATUR360
Udgivelsesår:	2016
Version:	3
Rekvirent:	Furesø Kommune, i samarbejde med Allerød, Rudersdal og Egedal kommuner
Layout:	Johanne Bak
Fotos:	Johanne Bak og Anders N. Michaelsen
Forside:	Stort: Trævlekrone (<i>Lychnis flos-cuculi</i>) i Farum Sortemose. Lille: Maj-gøgeurt (<i>Dactylorhiza majalis</i>) i Farum Sortemose

Figur 1. Farum Sortemose. Område med kildevæld, der græsses af kvæg.

Indhold

Datablad:	1
Indhold.....	2
Sammenfatning	3
Indledning.....	5
Undersøgelsesområderne	6
1. Kobakkevej.....	7
2. Hestetangs Å, Vassingerødløbet og Farum Sortemose	8
3. Vaserne	9
Feltundersøgelserne.....	10
Gennemgang af områder med eksisterende og/eller potentielle rigkær (7230) og kildevæld (7210)	11
1. Kobakkevej.....	11
2. Hestetangs Å, Vassingerødløbet og Farum Sortemose	14
2.1. Farum Sortemose	14
2.2. Brede Enge.....	16
2.3. Gedevasse og Hestetang Huse	17
3. Vaserne	18
Forslag til indsatser.....	19
Tiltag til forbedring eller genskabelse af lysåbne kildevæld og af de eksisterende og potentielle rigkær .	19
Brede Enge.....	19
Farum Sortemose	21
Gedevasse og Hestetang Huse	26
Kobakkevej.....	30
Vaserne	32
Litteratur.....	33
Bilag 1 – Kort.....	34
Bilag 2 – Feltskemaer.....	42

Sammenfatning

Den botaniske forundersøgelse i Natura 2000-område N139 Øvre Mølleå, Furesø og Frederiksdal Skov indgår som en del af det EU-støttede projekt "LIFE RigKilde" (LIFE14 NAT/DK/000606).

Projektet adresserer den overordnede målsætning i de terrestriske dele af N139 Øvre Mølleådal, Furesø og Frederiksdal Skov, som er at imødegå trusler som beskrevet i de statslige Natura 2000-planer. Dette indebærer at sikre gunstig bevaringsstatus for habitatnaturtyperne 7220, Kalkrige lavmoser (kildevæld), og 7230, Alkaliske lavmoser (rigkær), samt at forøge disses arealer inden for habitatområdet N139. Der ønskes udvidelse af arealerne for naturtyperne:

- a) 7220 med 0,5 ha. lysåben tilstand, i høj eller god tilstandsklasse
- b) 7230 med 6 ha., i høj eller god tilstandsklasse

Formålet med opgaven er at etablere et grundlag for den videre beslutning om at gennemføre naturpleje og genopretning bl.a. i form af rydninger og forberedelse til afgræsning på områder der vurderes værende eksisterende eller potentielle rigkær og kildevæld.

Figur 2. Kildevældet FS02 starter omtrent ved de tre udgåede birk. Dyrene på området har allerede ved besøget d. 30/5-206 græsset denne del af folden kraftigt.

Undersøgelsesområdet består af tre forudbestemte delområder. For nogle af områderne er der tidligere blevet registreret rigkær og kildevæld. Det drejer sig om et område ved Kobakkevej (Allerød Kommune), et større område ved Hestetangs Å, Vassingerødløbet og Farum Sortemose (Allerød, Egedal og Furesø Kommuner) samt et mindre område i Vaserne (Rudersdal Kommune).

I alt ca. 76,2 ha naturområder er besøgt for at vurdere tilstedeværelsen af eksisterende og potentielle rigkær og kildevæld. Feltbesøgene er foretaget i maj og juni samt med et par enkelte besøg i september. Registreringerne af de eksisterende og potentielle habitatnaturtyper rigkær (7230) og kildevæld (7220) er

foretaget efter teknisk anvisning til "Kortlægning af terrestriske, lysåbne habitatnaturtyper", ved udfyldning af feltskemaet "Kortlægning af terrestriske habitatnaturtyper vers. 1.04", med udlægning af dokumentationscirkler i den del af arealet der bedst repræsenterer naturtypen.

Der blev registreret i alt 4 eksisterende kildevæld, 8 eksisterende rigkær samt 20 potentielle rigkær. Derudover blev der registreret 8 ferske enge og overdrev i direkte sammenhæng med de kortlagte rigkær og kildevæld.

Naturtypen rigkær er under pres i Mølleådalene. Det vurderes at flere af de eksisterende rigkær vil gro til i krat, tagrør eller anden høj vegetation, hvis ikke der iværksættes tiltag med henblik på at restaurere og bevare de lavtvoksende rigkærs-plantesamfund.

Der er stor forskel på vegetationsstrukturen i de kortlagte eksisterende rigkær. Dette skyldes at drifts- og plejeindsatsen er meget varierende på arealerne. Endvidere kan den pleje der foretages på naboarealerne have betydning for rigkærenes tilstand. Flere af rigkærene plejes desværre ikke længere, og enkelte steder er den pleje der foretages ikke gavnlige for et rigkærs-samfund. Det er kun undtagelsesvist at vældaktiviteten alene har kunnet opretholde en relativ lysåben og lavtvoksende tilstand, men det er set enkelte steder i området øst for Kobakkevej.

Rapporten indeholder forslag til forbedrende tiltag for de eksisterende rigkær og kildevæld, samt forslag til forbedring og genskabelse af de potentielle rigkær. Der er for arealerne enten enkeltvis eller for få sammenhængende arealer givet en kort beskrivelse af forslag til tiltag. Områder hvor der er åbenlyse modstridende naturinteresser, er dette kort beskrevet.

Figur 3. FS04 og FS05 set fra vejen. Det er tydeligt at dyrene der har adgang til arealet ikke har græsset på denne del af folden endnu (d. 1/6-2016), da vegetationen stod meget høj. Området var tidligere en fin orkide lokalitet med mange maj-gøgeurt, der står nu kun enkelte individer tilbage

Indledning

Ifølge habitatbekendtgørelsens § 4, stk. 1 er bevaringsmålsætningen for Natura 2000- områderne at sikre eller genoprette en gunstig bevaringsstatus for de arter og naturtyper, områderne er udpeget for. I Miljømålsloven er det fastsat, at staten skal udarbejde Natura 2000-planer, der fastsætter mål for naturtilstanden med henblik på at sikre eller opnå gunstig bevaringsstatus, og kommunen skal udarbejde en handleplan til gennemførelse af Natura 2000-planen inden for kommunens geografiske område. Det følger således, at kommunerne har en lovbunden opgave i at arbejde for at sikre eller genoprette en gunstig bevaringsstatus for arter og naturtyper på udpegningsgrundlaget for N139.

Furesø Kommune har sammen med Thisted, Jammerbugt, Struer, Faxe og Høje-Taastrup Kommuner samt Naturstyrelsen ansøgt om støtte gennem EU LIFE Nature, til at gennemføre en fælleskommunal indsats for to fugtige, lysåbne habitatnaturtyper, rigkær og kildevæld. Begge disse naturtyper er stærkt på retur i hele Danmark. Tilsammen gennemføres indsatser i 8 Natura 2000-områder i landet, og projektet har et samlet budget på 46,2 millioner kr. EU-Kommissionen har godkendt ansøgningen og støtter projektet med 60% af budgettet, med projektstart den 1. august 2015, og projektet løber i 5 år. Den danske stat medfinansierer projektet med de resterende 40 %.

Dette projekt adresserer den overordnede målsætning i de terrestriske dele af N139 Øvre Mølleådal, Furesø og Frederiksdal Skov, som er at imødegå trusler som beskrevet i de statslige Natura 2000-planer. Dette indebærer at sikre gunstig bevaringsstatus for habitatnaturtyperne 7220, Kalkrige lavmoser (kildevæld), og 7230, Alkaliske lavmoser (rigkær), samt at forøge disses arealer inden for habitatområdet N139. Der ønskes udvidelse af arealerne for naturtyperne:

- a) 7220 med 0,5 ha. lysåben tilstand, i høj eller god tilstandsklasse
- b) 7230 med 6 ha., i høj eller god tilstandsklasse

På artsniveau vil nærværende projekt kunne give forbedrede ynglebetingelser for spidssnudet frø, stor vandsalamander, stor kærguldsmed, og lys skivevandkalv. Andre arter på udpegningsgrundlaget, skæv vindelsnegl og kildevælds-vindelsnegl samt plettet rørvagtel, vil sandsynligvis også drage fordel af projektet. Der er dog ikke fastsat målsætninger for disse tre arter.

Derudover er det et selvstændigt formål for projektet at udbrede det offentlige kendskab til Natura 2000-netværket og de arter og naturtyper, som netværket skal beskytte

Dette projekt har primært fokus på de botaniske tilstande i områderne, da det er det tilstedeværende plantesamfund der er afgørende for naturtypen.

Formålet med opgaven er at etablere et grundlag for den videre beslutning om at gennemføre naturpleje og genopretning bl.a. i form af rydninger og forberedelse til afgræsning på områder der vurderes værende eksisterende eller potentielle rigkær og kildevæld.

Forholdene for Lys Skivevandkalv (*Graphoderus bilineatus*) er ligeledes undersøgt, men er beskrevet i en separat rapport.

Udpegningsgrundlag

Området er udpeget for at beskytte 15 naturtyper og levesteder for 7 arter.

De syv arter er skæv vindelsnegl, sump-vindelsnegl, lys skivevandkalv, stor vandsalamander, stor kærguldsmed samt fuglearterne rørhøg og plettet rørvagtel.

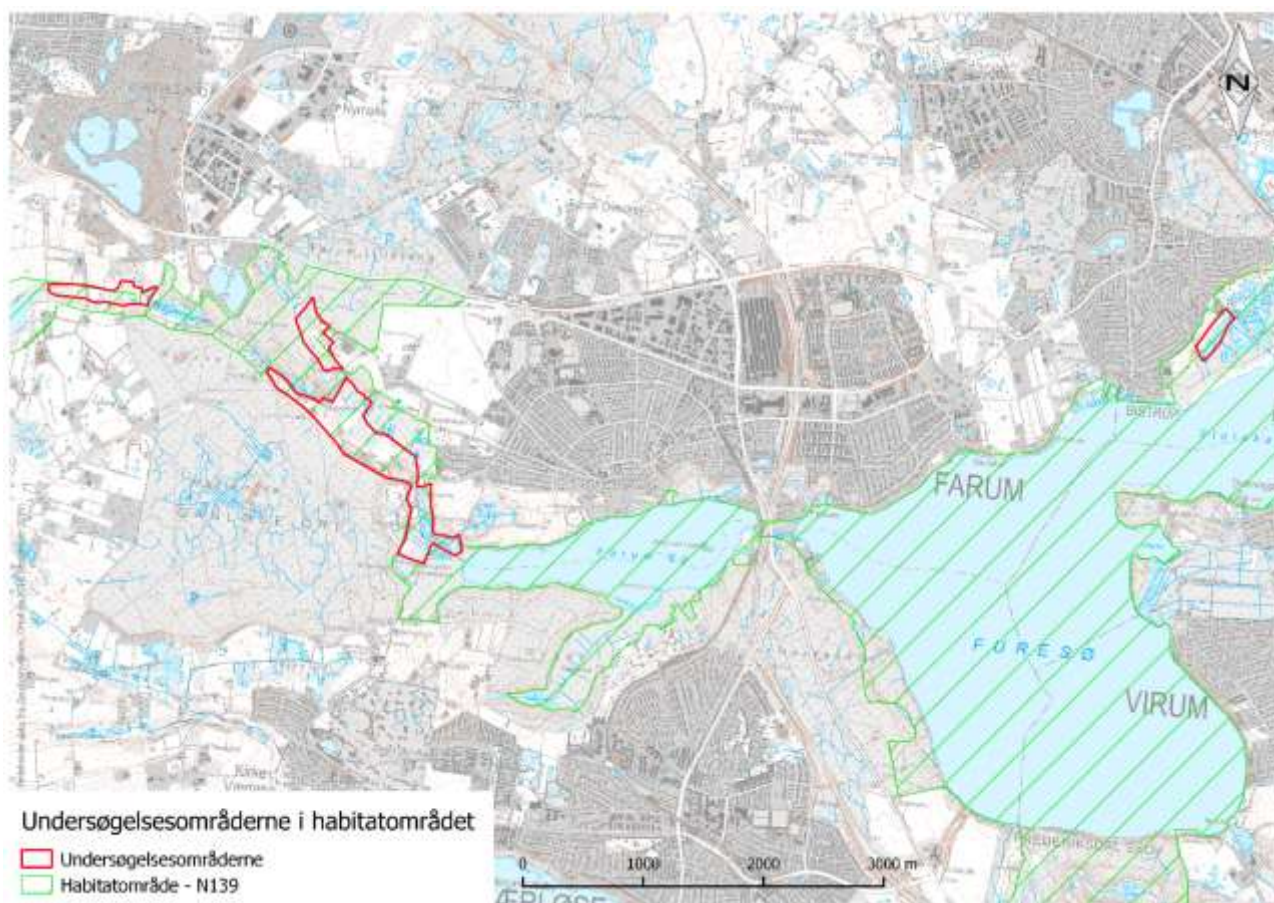
Naturtyperne er søtyperne kransnålalgesø, (3140), brunvandet sø (3160) og naturligt næringsrige søer (3150), vandløb (3260) og en række lysåbne naturtyper bl.a. kalkoverdrev (6210), hængesæk (7140), rigkær (7230) og kildevæld (7220). Desuden forekommer naturtypen surt overdrev (6230) i området.

I skov er skovnaturtyperne bøgeskove på muldbund (9130), bøgeskove på morbund uden kristtorn (9110), Egeskove og blandeskove på mere eller mindre rig jordbund (9160), Skovbevoksede tørvemoser (91D0) samt elle- og askeskove (91E0) udpeget. Størstedelen af habitatområdets skovområde er statsejet. Skoven er primært ældre bøge-skov og aske/ellesumpe med høj naturværdi.

Undersøgelsesområderne

Undersøgelsesområdet består af tre delområder:

1. Et område ved Kobakkevej (ca. 10,5 ha) i Allerød Kommune.
2. Et større område ved Hestetangs Å, Vassingerødløbet og Farum Sortemose (ca. 60 ha.) i Allerød, Egedal og Furesø Kommuner.
3. Et mindre område i Vaserne (ca. 5,7 ha.) i Rudersdal Kommune.

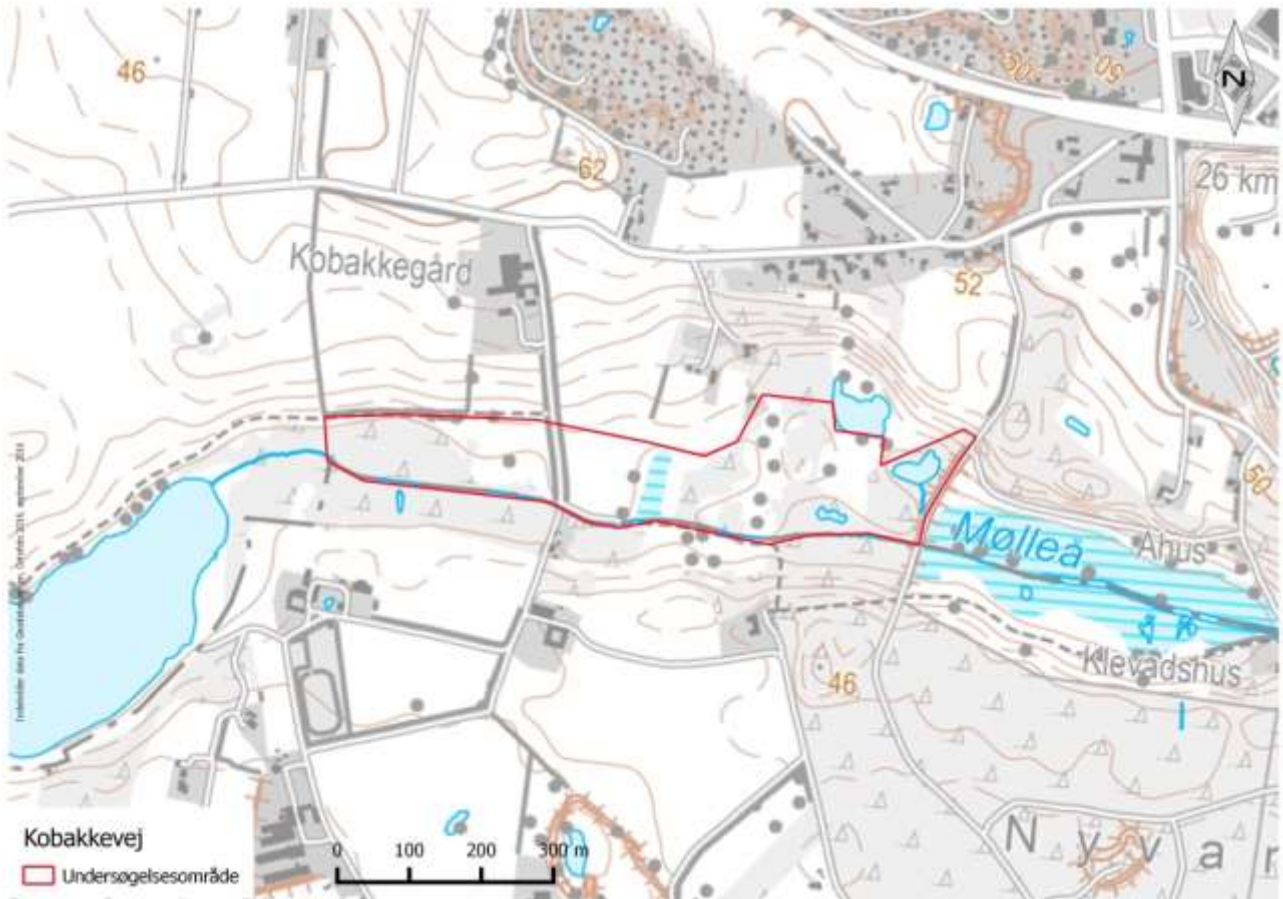

Figur 4. Oversigt over undersøgelsesområdernes placering i habitatområdet N139

1. Kobakkevej

Undersøelsesområdet ligger mellem Bastrup sø mod vest og Klevads mose mod øst, og dækker kun arealer nord for åen.

Der tages slæt eller slås på dele af arealet, men der er også områder som ikke er i aktiv drift. En mindre del er dyrket ager. Store dele er gamle tilgroede tørvegravsarealer. Der er også store partier af de bakkede græslandskaber som har kalkoverdrevsvegetation.

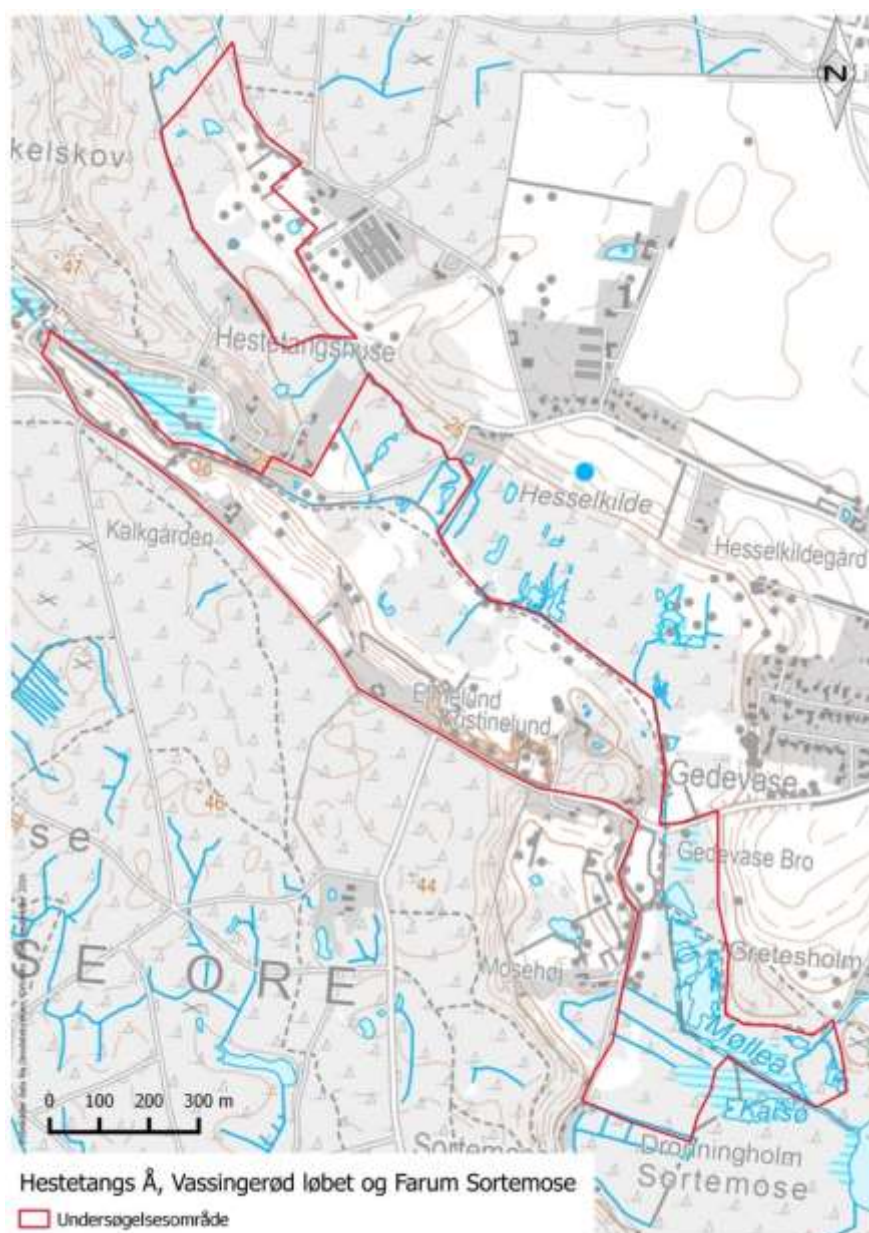
Figur 5. Undersøelsesområdet ved Kobakkevej

2. Hestetangs Å, Vassingerødløbet og Farum Sortemose

Farum Sortemose ligger i den vestlige ende af Farum Sø syd for Gedevasebro. Tidligere var der i mosen åbne enge og kær, der anvendtes til græsning og høslæt; i dag er den mange steder stærkt tilgroet med pil og birk samt flere steder overgået til rørsumpe. Sortemosen er en gammel kendt botanisk lokalitet der har været voksested for en række sjældnere rigkærstilknyttede mosser bl.a. *Palludella squarrosa*, *Hamatocaulis vernicosus* m. fl. Tørve-viol som i dag ligeledes er særdeles sjælden i DK, kendes også herfra, men den har været aftagende i de senere år på lokaliteten og muligvis er de tilbageværende forekomster genstand for hybridisering med Eng-Viol. Mose-Vintergrøn er også tidligere fundet i området.

Store dele af dette område er heget og græsses af heste, kvæg og/eller får. Der er dog flere steder hvor områderne er heget og med opsatte skilte om, at områderne græsses som en del af en god naturpleje, men hvor der i store dele desværre ikke er synlige spor af, at der har været græssende dyr i en årrække.

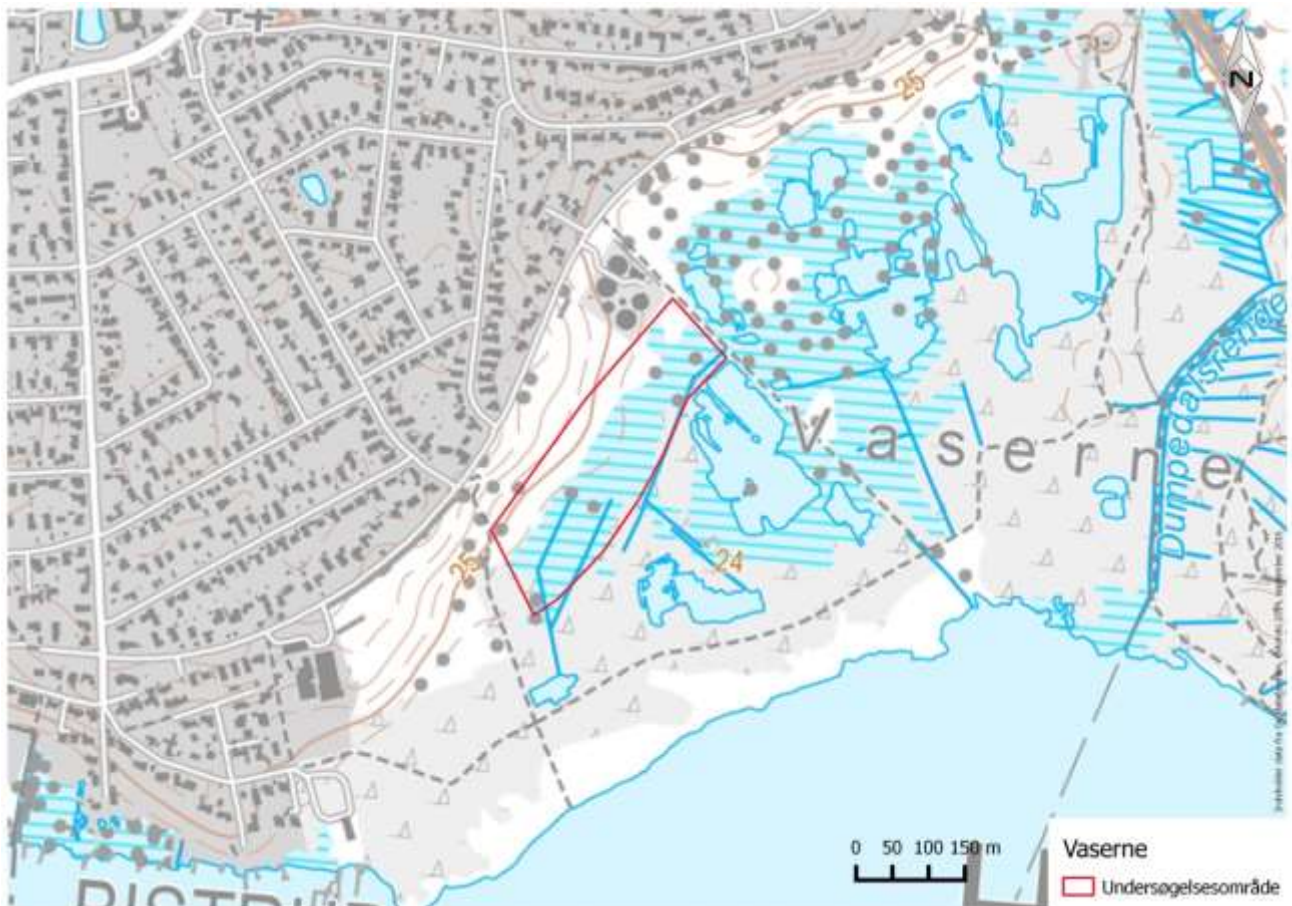

Figur 6. Undersøgelsesområderne ved Hestetangs Å, Vassingerød løbet og Farum Sortemose. Kilde Enge (nord for åen ved Gedevasebro blev undersøgt i 2013).

3. Vaserne

Undersøgelsesområdet dækker kun en mindre del af Vaserne vest for Bistruprenden. Der er foreslået nye vandhuller i netop denne del i forbindelse med dette LIFE-projekt. En del af området er ryddet for pil, el, tagrør og andre højt voksende urter i 2015, som et samarbejde mellem Aage V. Jensens fonde, der ejer arealet, Rudersdal Kommune og Fugleværnsfonden.

Hele undersøgelsesområdet er hegnet og græsses af kvæg.

Figur 7. Undersøgelsesområdet i Vaserne.

Feltundersøgelserne

Feltundersøgelserne blev primært foretaget i juni, med enkelte områder undersøgt eller genbesøgt i september og oktober. Det tørre forår gjorde, at områder der normalt er svært fremkommelige pga. høj vandstand og hængesække med fare for gennemtrængning, var mulige at besøge.

Undersøgelsesområderne er gennemgået og undersøgt for arealer med eksisterende rigkær, potentielle rigkær samt kildevæld. Der er ikke skelnet mellem eksisterende og potentielle kildevæld, da det er vurderet at hvis ikke vældaktiviteten er der, kan det ikke skabes. Der er derfor kun tale om eksisterende kildevæld, der dog kan have meget forskellige tilstand.

Registreringerne af de eksisterende og potentielle habitatnaturtyper rigkær (7230) og kildevæld (7220) er foretaget efter teknisk anvisning til "Kortlægning af terrestriske, lysåbne habitatnaturtyper", ved udfyldning af feltskemaet "Kortlægning af terrestriske habitatnaturtyper vers. 1.04", med udlægning af dokumentationscirkler i den del af arealet der bedst repræsenterer naturtypen.

Registreringerne er foretaget på lidt forskellige tidspunkter henover vækst- og græsnings sæsonen og bærer af den årsag præg af, hvordan vegetationen var på netop det givne tidspunkt. Områder der græsses og som er karakteriseret som potentielle rigkær, har senere på sæsonen, hvor kvæget har græsset arealet mere, lidt bedre strukturindikatorer i form af lavere vegetationshøjde, græsset areal mv.

Der er derudover lavet udvidede § 3 registreringer, med udlægning af dokumentationscirkel, af enge og overdrev i direkte sammenhæng med de registrerede rigkær og kildevæld. Der er ikke taget stilling til, hvorvidt de omkringliggende arealer er habitatnaturtyper eller ej. Der er ligeledes heller ikke taget stilling til yderligere områders eventuelle status som §3.

Der blev registreret i alt 4 eksisterende kildevæld, 8 eksisterende rigkær samt 20 potentielle rigkær. Derudover blev der registreret 8 ferske enge og overdrev i direkte sammenhæng med de kortlagte rigkær og kildevæld (Bilag 2 – Feltskemaer, der udfyldt for hvert delområde).

Tabel 1. Samlet areal for de registrerede kildevæld og rigkær

Naturtype	Ha
Eksisterende rigkær	1,64
Potentielle rigkær	7,13
Eksisterende kildevæld	0,30

Figur 8. Der inventeres og tales med lodsejere

Gennemgang af områder med eksisterende og/eller potentielle rigkær (7230) og kildevæld (7210)

Undersøgelsesområderne fremstår meget forskelligartet og der er meget stor forskel på den pleje der foretages rundt om på arealerne. Hvert af undersøgelsesområderne vil i det følgende blive gennemgået for at give et overblik over hvilke arealer der er blevet registreret som værende eksisterende kildevæld, eksisterende og potentielle rigkær. For overskuelighedens skyld er delområde 2 delt yderligere op i: Farum Sortemose (syd for Gedevasebro), Brede Enge samt Hestetang Huse og Gedevasse (sydlige side af Mølleåen).

1. Kobakkevej

Der blev ved gennemgangen af undersøgelsesområdet registreret 3 eksisterende rigkær og 4 potentielle rigkær. Foruden de eksisterende og potentielle rigkær blev der registreret én fersk eng i sammenhæng med KV02, og ét overdrev i direkte sammenhæng med KV06 og KV07 (Figur 9 og Figur 11).

I de eksisterende rigkær, KV04 og KV06, vokser der en pæn bestand af krognæb star og tvebo baldrian. Det må anses som meget værdifulde forekomster, da krognæb star ikke i denne undersøgelse er fundet på andre lokaliteter. Arten er karakterart for kalkrige rigkær. Endnu mere bemærkelsesværdigt er forekomsten, når man tager i betragtning, at der ikke foretages nogen aktiv pleje, og efter alt at dømme ikke har været det i måske flere årtier. Det er således alene det fremsivende trykvand, som betinger at arterne er i stand til at trives, og at en fuldstændig tilgroning ikke er sket.

Figur 9. Undersøgelsesområdet øst for Kobakkevej

De to områder ligger på kanten af en tørvegrav/råstofgrav og har tilsyneladende en meget begrænset udbredelse. I hvert fald det sydlige (KV06) ligger efter al sandsynlighed lige der hvor man har gennemgravet de vandførende lag. Rydning af pilekrat i arealer der støder op til områderne, kan formentlig både gavne den eksisterende rigkærsvegetation og på sigt også øge arealet af denne, hvis det kombineres med en opfølgende plejeindsats. Der er dog formentlig ikke helt så kraftig trykvandspåvirkning i disse dele, så en rydning alene vil ikke være nok.

Figur 10. FS06. Her vokser en pæn bestand af krogknæb-star i en smal zone med pæn trykvandspåvirkning på kanten mellem en gammel råstofgrav/tørvegrav og et højereliggende kalkpræget overdrev.

Der blev i 2010 registreret ét rigkær i undersøgelsesområdet ved kobakkevej (se Figur 35 og Figur 36 i Bilag 1 – Kort). Det er sammenfaldende med KV03, men det havde dengang meget større udstrækning. Størstedelen af dette areal er nu groet kraftigt til i 1,5-2 m høje tagrør, nælder og andre høje næringsbegunstigede græs og urter og arealet bærer præg af høj næringsbelastning. Det virker meget sandsynligt at der direkte har været foretaget gødskning på arealet i den mellemliggende, ret korte periode.

Områdets potentielle rigkær KV05 og KV07 bærer præg af ikke at være plejet i form af høslæt eller græsning. De fremstår med høj vegetation og især KV05 er domineret af vedplanter og krat.

Figur 11. Undersøgelsesområdet vest for Kobakkevej

Der foretages høslæt på KV02, som er det eneste areal af de registrerede rigkær, hvor der foretages pleje. Høslæt foregår med lille traktor og slagleklipper. Denne pleje er dog først for alvor indledt af de nuværende ejere de seneste få år. I det lille rigkær langs åen vokser stadig tormentil, hirse-star og andre krakteristiske arter for rigkær. Lodsejer virkede meget interesseret og satte stor pris på at blive introduceret til de sjældne arter i dette lille område ved åen. Lodsejer virkede positiv overfor at indgå samarbejde om pleje. Tidligere har der været høslæt og hestegræsning i varierende omfang. Det må anses som ret vigtigt at sikre eksistensen af det nuværende lille rigkærsområde, samtidig med restaurering af områderne lige ved siden af, i håb om at arterne kan spredes ud herfra. Den nuværende rigkærsforekomst er med sin beliggenhed og ringe udstrækning, meget sårbar og den vil være vanskelig at bevare uden at man forsøger at styrke den og få arterne spredt til voksesteder med større udstrækning.

Figur 12. KV02. Tidligere hestegræsset. Den lille rest af rigkærsvegetation, KV01, gemmer sig i et smalt område inde i krattet langs åen til venstre i billedet.

Figur 13. En gammel hegnstolpe i kanten vidner om den tidligere græsning på engen, hvor KV02 er beliggende.

2. Hestetangs Å, Vassingerødløbet og Farum Sortemose

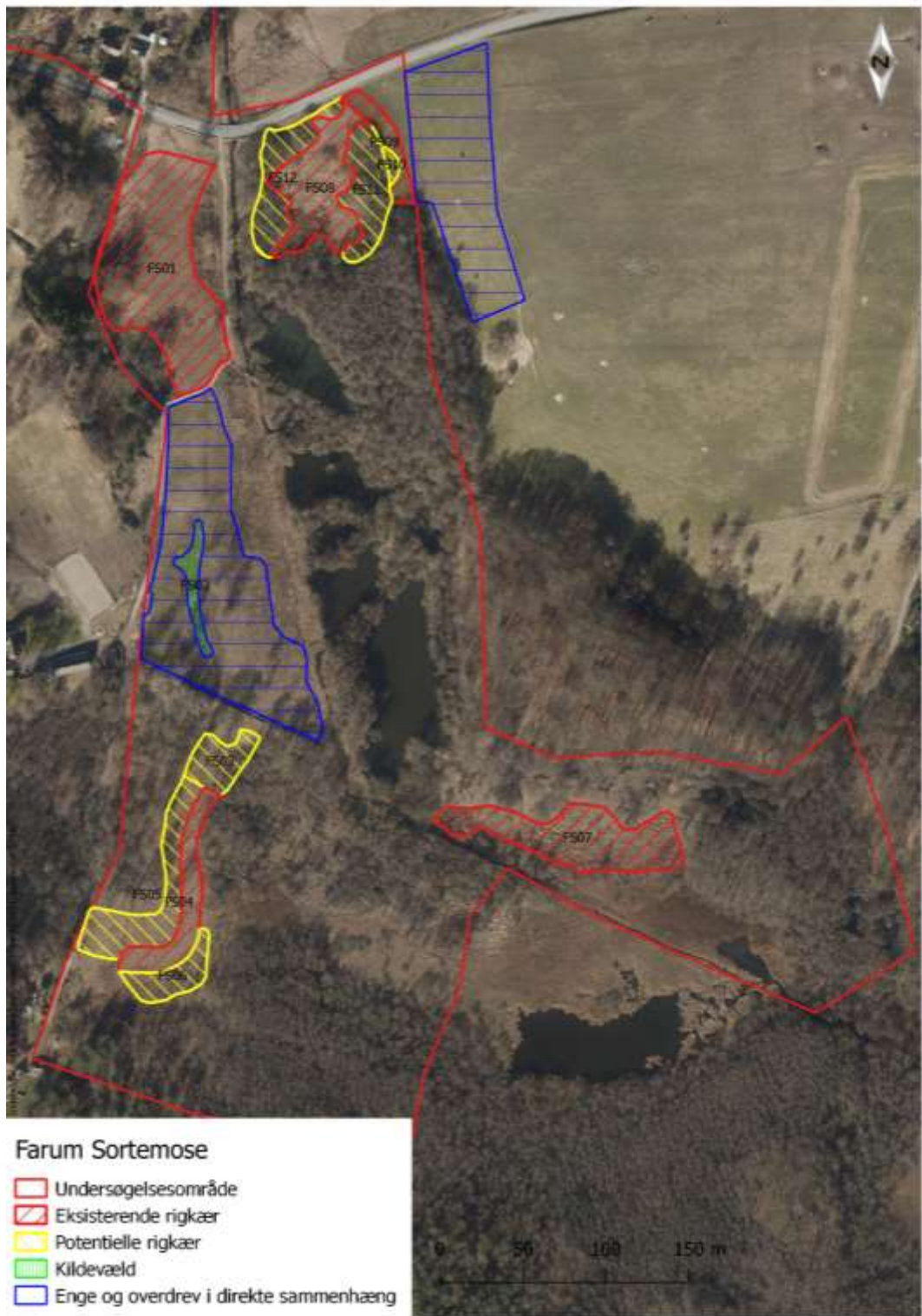
2.1. Farum Sortemose

Ved gennemgang af området blev der registreret 5 eksisterende rigkær, 6 potentielle rigkær samt ét kildevæld (Figur 14).

Alle de registrerede områder var ligeledes kortlagt som rigkær og kildevæld i 2010. Et tidligere kildevæld vurderes i denne undersøgelse dog som værende rigkær af både potentiel og eksisterende karakter (F08, FS11 og FS12). Dette skyldes at der ikke kan konstateres frit vand i bevægelse og det vurderes at det ikke forekommer i størstedelen af året jf. definitionen af habitatnaturtypen kildevæld (se Figur 37 i bilag 1).

FS01 græsses af får, FS02-06 græsses af kvæg og FS09-10 græsses af heste.

Der blev registreret én fersk eng i direkte sammenhæng med FS02 (kildevæld). Derudover ligger der et større overdrevarsareal i samme fold som FS09 og FS10. Overdrevet fremgår af kortene men er ikke registreret. De resterende arealer i direkte sammenhæng med rigkærene og kildevældene er hængesæk, åen eller med skovkarakter (rød-el).

Figur 14. Undersøgelsesområdet i Farum Sortemose

2.2. Brede Enge

En gennemgang af Brede Enge og området nord for Mølleåen ved Hestetang Huse resulterede i ét kildevæld i tæt pilekrat (BE02), samt 4 potentielle rigkær (Figur 15). Det ene rigkær (BE01) ligger dog uden for undersøgelsesområdet men i direkte tilknytning hertil og er medtaget, da der vurderes at være gode muligheder i arealet, hvis pleje af arealet genoptages.

Der er ikke tidligere kortlagt habitatnaturtyper i området (se Figur 40 i bilag 1)

BE03 og BE04 ligger i en stor fold der græsses af kvæg, mens der ikke foretages pleje af BE01 og BE02. I direkte sammenhæng med BE03 og BE04 er der registreret en mosaik af fersk eng og overdrev.

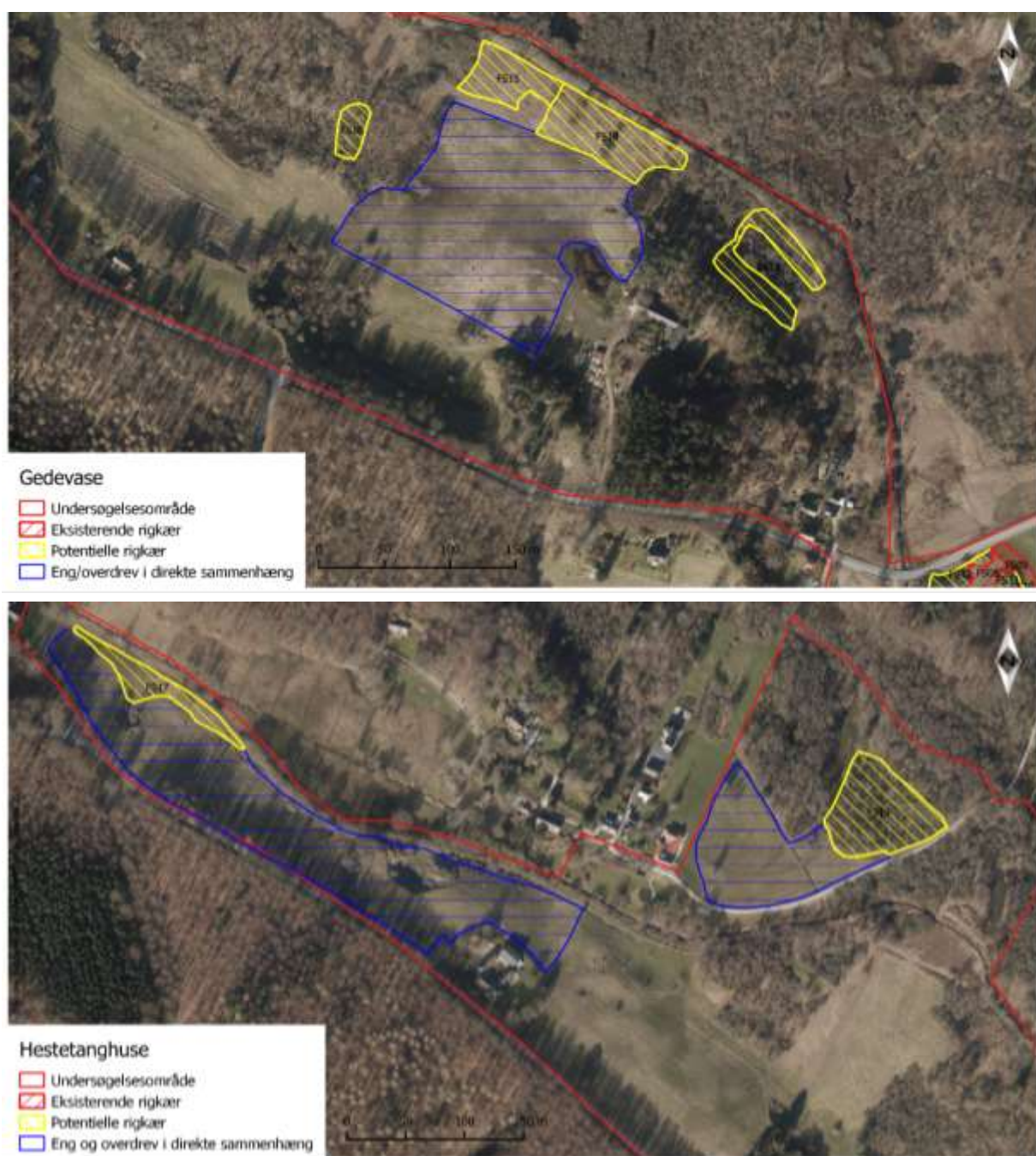

Figur 15. Undersøgelsesområdet ved Brede Enge

2.3. Gedevasse og Hestetang Huse

En gennemgang af området resulterede i 6 potentielle rigkær, med meget forskellige vegetationsforhold (Figur 16). Der er ikke tidligere registreret habitatnaturforekomster af rigkær eller kildevæld i området (se Figur 38 og Figur 39 i bilag 1).

FS13 og FS17 ligger begge to indlemmet i folde, hvor der græsses af får. Der har tidligere været store problemer med Kæmpe Bjørneklo i FS14 og FS15. Der er således blevet foretaget bekæmpelse af den invasive art, men ellers er der ikke foretaget pleje på arealerne de seneste år. FS16 plejes kun i form af slåning af stier og køreveje ind i området, formodentlig pga. jagtinteresser. FS18 ligger som en del af et kompleks, hvor der slås stier og større arealer til rekreative formål.

Figur 16. Undersøgelsesområdet ved Gedevasse og Hestetang Huse

I direkte sammenhæng med FS14 er der registreret en mosaik mellem fersk eng og overdrev og der er registreret et overdrev i direkte sammenhæng med FS17. Der er registreret fersk eng i direkte sammenhæng med FS18, der plejes med to årlige høslæt.

3. Vaserne

En gennemgang af området resulterede i to kildevæld og ét potentielt rigkær (Figur 17). Der er ikke registreret lysåbne habitatnaturtyper i området i NOVANA eller DEVANO-sammenhæng (se Figur 41 i bilag 1), men der er registreret kildevæld i en baseline-monitorings undersøgelse i 2010 ifm. en rydningsindsats varetaget af Staten.

V01, V02 og V03 ligger alle indenfor to store folde der græsses af kvæg.

I direkte sammenhæng med kildevældet og rigkæret er der registreret overdrev i mosaik med mindre dele af mose op mod vejen.

Figur 17. Undersøgelsesområdet i Vaserne

Forslag til indsatser

Rigkærsvegetation af habitatnaturtypen 7230 er lysåben, lavtvoksende og artsrig. Rigkær forekommer på fugtig til vandmættet kalkholdig jordbund, hvor det fremsivende grundvand sikrer en relativ stabil vandmætning over hele året. Tilstedeværelsen af kalk i undergrunden og dermed i grundvandet gør, at tilgængeligheden af kvælstof og fosfor er lav. Så længe grundvandspåvirkningen med rent, kalkholdigt vand er tilstrækkelig høj og konstant, opstår der særlige jordbundsforhold, hvor kun de lavtvoksende, specialiserede arter trives. En vigtig forudsætning er dog at rigkæret ikke oversvømmes af afstrømmende overfladevand, søvand eller lignende. Veludviklede rigkærs-plantесamfund rummer mange arter af især små-starer og stor forekomst af bladmosser.

For at opretholde de fleste rigkær er det dog ofte nødvendigt med pleje i en vis udstrækning i form af høslæt eller græsning, da planterne generelt kræver meget lys. Det skyldes delvis at der i dag foregår en accelereret tilgroning forårsaget af forhøjet kvælstoftilførsel fra atmosfæren, hvilket gør pleje af områderne vigtigere end tidligere for at bevare betingelserne for de lavtvoksende arter. Samtidig er grundvandstrykket mange steder sænket som følge af vandindvinding og grøftning. En undersøgelse med afbrænding som en plejemetode for rigkær er under udførelse og de foreløbige iagttagelser peger på at afbrænding fx i forbindelse med igangsætning af græsning, kan være en brugbar metode, til restaurering af rigkær.

Naturtypen rigkær er under pres i Mølleådal. Det vurderes at flere af de eksisterende rigkær vil gro til i krat, tagrør eller anden høj vegetation, hvis ikke der iværksættes tiltag med henblik på at restaurere og bevare de lavtvoksende rigkærs-plantесamfund.

Der er stor forskel på vegetationsstrukturen i de kortlagte eksisterende rigkær. Dette skyldes at drifts- og plejeindsatsen er meget varierende på arealerne. Endvidere kan den pleje der foretages på naboarealerne have betydning for rigkærenes tilstand. Flere af rigkærene plejes desværre ikke længere, og enkelte steder er den pleje der foretages ikke gavnlige for et rigkærssamfund. Det er kun undtagelsesvist at vældaktiviteten alene har kunnet opretholde en relativ lysåben og lavtvoksende tilstand, men det er set enkelte steder i området øst for Kobakkevej.

Følgende afsnit vil indeholde forslag til forbedrende tiltag for de eksisterende rigkær og kildevæld, samt forslag til forbedring og genskabelse af de potentielle rigkær.

Tiltag til forbedring eller genskabelse af lysåbne kildevæld og af de eksisterende og potentielle rigkær

Brede Enge

BE01

Ligger umiddelbart uden for det afgrænsede undersøgelsesområde. Området består af en slugt med let skrånende terræn hvor der er fremsivende trykvand, dog ikke helt nok til at kunne karakteriseres som kildevæld. Området har i disse mindre dele gode muligheder for at udvikle sig til rigkær indenfor årrække, med den rette pleje.

Genskabelse af et rigkær vurderes muligt ved etablering af græsning. Arealet kræver opsætning af hegn. Indledende plejeindsats med fx selektive slæt eller afbrænding kan anbefales i en opstartsfasen for at tiltrække og intensivere dyrenes græsningseffekt.

BE02

Kildevæld på let skrånende terræn tæt ved åen. Området er kraftigt tilgroet med el og pil.

Figur 18. BE01. Højt voksende starsamfund med potentiale for rigkær, særligt i billedets venstre del hvor flere arter, bl.a. top-star forekommer i et mindre trykvandspåvirket område. Dunhammer i forgrunden vokser i tilknytning til et mindre gravet vandhul, hvor et gammelt andehus også findes.

Genskabelse af et lysåbent kildevæld kræver relativt mange ressourcer til rydning af vedplanter, med efterfølgende årligt vedligehold i form af slæt og græsning. Indsatsen vurderes krævende, men vældaktiviteten er tilstede og naboarealet mod nord holdes åbent med slåning, nok pga. jagtinteresser.

BE03 og BE04

Områderne indgår i en større fold hvor de sammenhængende arealer er registreret som en mosaik af fersk eng og overdrev. Folden græsses af en lille flok gallowaykvæg. Ifølge nabo til lodsejer er græsning på arealet et relativt nyt tiltag. Det fremgår af ortofoto, at større dele er ryddet for nåletræ indenfor de sidste par år. Her er vegetationen stadig meget forstyrret med meget nælde, ager-tidsel med mere (Figur 19).

Figur 19. Området er på nogle dele nyligt ryddet og hegnet. Dette ses også tydeligt af den rigelige forekomst af ager-tidsel, stor nælde mm.

Græsningen bør opretholdes, så forholdene for de potentielle rigkær forbedres. Ved besøg i september stod vegetationen stadig højt i de fugtige dele af folden, herunder områderne hvor rigkærvegetation potentielt kan udvikles. Man kunne evt. øge græsningstrykket ved at sætte flere dyr på arealet, eller opdele folden så der er mulighed for at flytte rundt med dyrene og tvinge dem ud i de fugtigere dele. Andre virkemidler kunne være helårsgræsning eller slæt i mindre partier.

Farum Sortemose

FS01

Området er heget og er over en længere årrække blevet græsset, men ikke hvert år. Bl.a. har et par vandbøfler græsset her i nogle få år indtil for nylig. Der blev græsset i 2015 ifølge ejer. Ved besøg ultimo maj 2016 var der, ifølge ejer, ikke udsigt til dyr på området i 2016. Der var dog sat får på arealet ved et besøg i september. Hegnet er indenfor de senere år blevet flyttet helt ud til åen, så græssende dyr har adgangsmulighed til hele arealet. Der er muligvis spildevandsudledning fra landejendommen tættest på Gedevasebro (oplysning fra nabo). Denne del virker også mere næringsrig, men det kan også skyldes andre årsager.

Området er mest oplagt til opretholdelse af græsningsdrift. For at kunne opretholde et rigkærssamfund er det optimalt at græsning foretages af kvæg der kan trampe jorden op og give en knoldstruktur der er til gavn for rigkærarterne. Høslæt i de botanisk mest værdifulde dele kan muligvis gavne rigkærvegetationen, enten som supplement til græsning eller evt. som eneste pleje.

Figur 20. FS01. På denne græsningsfold græssede for få år siden et par vandbøfler. Hegningen til venstre i billedet er flyttet helt ud mod åen, bag trægruppen i forgrunden, men de gamle hegnsstolper ses stadig stående længere inde på engen.

FS02, FS03, FS04, FS05 og FS06

Disse områder indgår alle i én stor fold. FS02 med omkransende eng er adskilt fra de resterende ad en grøft, som dyrene kan krydse over et spang. Ved besøget i slutningen af maj havde kvæget kun lige begyndt at krydse spanget for at komme over til en sliksten, der var hængt op, umiddelbart på den anden side af grøften. Græsning af FS03-06 kom derfor relativt sent i gang. Ved besøg i september var FS02 med eng, meget hårdt græsset. Dyrene havde da græsset længere ind i området med FS03-06, men vegetationen var her stadig relativt høj.

Der er tidligere observeret mange orkideer i FS03, men forholdsvis få individer (5-8 stk.) blev set ved besøget i 2016.

Figur 21. FS02. En smal zone med væld mellem det lidt højere liggende område som ses i baggrunden til højre, og engen som fortsætter over mod åen, mod venstre udenfor billedet. Der ses spor af rydning af vedplanter indenfor de seneste år, bl.a. rød-el, hvis genvækst græsningen er med til at begrænse.

Figur 22. FS04 og FS05. Vegetationen stod meget højt på arealet ved besøget d. 30. maj. Dyrene havde ikke græsset på denne del af folden endnu

Figur 24. En spang er etableret så der er adgang over grøften.

Figur 23. Blomstrende Maj-Gøgeurt, Tvebo Baldrian og Toradet Star i det eksisterende rigkær FS04

For at opretholde det eksisterende rigkær (FS04) og genskabe de potentielle områder (FS03, FS05 og FS06) er det vigtigt at græsning af disse arealer kommer tidligere i gang. Det er også vigtigt at sikre en vedholdende indsats år for år, hvis tilstanden skal forbedres.

FS07

Området ligger syd for Grethes Holm og strækker sig nogle steder helt ned til åen. De øverste dele af området havde spor af at have været slået imellem de talrige store tuer af Top-Star. Det kunne ses af at der ikke var visse vegetation fra forrige vækstsæson (2015). Tættere på åen var der ikke spor efter plejeindsats.

Figur 25. FS07. Dele af arealet bærer præg af, at have været slået.

For at genskabe og opretholde et lavtvoksende rigkærssamfund er det vigtigt at området plejes årligt. Vurderet ud fra vækstkraften og tætheden af tagrør virker området noget næringspræget og ikke i en god tilstand for dannelse af en veludviklet rigkærvegetation. Såfremt plejen foretages som græsning kræver det hegning af arealet ud mod åen i hvert fald på siderne, samt en dyreejer der har erfaring med græsning af våde, sumpede områder som dem, der findes ud mod åen. Maskinelt høslæt ud mod åen kræver en let materiel, da store dele af området kan være meget vådt, og det virker ikke oplagt. Et alternativ til høslæt kunne være afbrænding sidst på vinteren-først i foråret, der ikke kræver kørsel. Det vil særligt være aktuelt hvis man igangsætter græsning, men kan også foregå i kombination med høslæt, hvor hele området, inkl. de dele som ligger dårligt til høslæt, måske med fordel kan plejes med kontrolleret afbrænding.

Området er registreret som levested for sump- og skæv vindelsnegl. Opretholdelse af lysåbne forhold vil være til gavn for rigkærvegetationen og vindelsneglearterne. Det kan dog ikke udelukkes, at en alt for lav vegetation i hele området ved tæt græsning, vil kunne have en svag negativ effekt på udbredelsen af særligt sumpvindelsnegl. Især mod øst findes dog mange steder den lidt højere kærstar-vegetation, som den foretrækker.

FS08, FS09, FS10, FS11 og FS12

De fem områder ligger tæt sammen, men fremstår med meget forskellige strukturer. Dette skyldes bl.a. at kun FS09 og FS10 plejes gennem græsning på nuværende tidspunkt. De indgår i en større fold med overdrevslignende karakter der græsses af heste. FS08 er den centrale del med spredte topstar-tuer og nok den mest trykvandspåvirkede del. Her vokser spredt bl.a. tvebo baldrian som er værtsplante for sommerfuglen mørk pletvinge, der er reintroduceret til stedet indenfor de seneste år. FS11 og FS12 fremstår begge med høj andel af kronedække i form af et relativt tæt pilekrat.

Figur 26. FS08. Spredte topstar-tuer med indslag af mosdomineret bund og rigkærs-arter som tvebo baldrian.

Genskabelse af rigkær i områderne FS11 og FS12 kræver en førstegangsrydning af pil. Efterfølgende er det nødvendigt med etablering af græsning eller høslæt på arealerne. Der er umiddelbart gode muligheder for at hegne områderne og etablere græsning (bedst med kvæg). Man kan dog overveje om en forberedelse til høslæt vil være mere rationel da kærret med de topstarbevoksede områder, de senere år har været plejet sådan. Det bør også indgå i overvejelserne at der bør være læ til gavn for de sommerfugle som er knyttet til området.

Figur 27. FS11 + FS12 er bevokset med pilekrat, men endnu med nogen bundvegetation

Gedevase og Hestetang Huse

FS13

Området er heget, men kun den sydligste del, nærmest ejendommen Kirstinelund, græsses af får.

Den nordligste del af området, nærmest den offentlige sti og åen, har for omkring 10-15 år siden været hjemsted for en stor population af Maj-Gøgeurt. Der er ikke fundet orkideer ved dette besøg (6. juni), men området vurderes stadig egnet som voksested arten, med en mindre indsats.

Mellem den nordlige og sydlige del er der spor af tørvegravning, og det har som følge heraf en helt anden karakter.

Genskabelse af rigkær kræver, at området græsses moderat (gerne med kvæg). Der er umiddelbart størst potentiale for udvikling af et rigkærssamfund i den mindre del der ligger nærmest stien og åen og som ifølge ejer for tiden ikke plejes, til trods for indhegning. En pleje af netop dette areal med et reelt høslæt (hvor afklippet materiale fjernes), eller afbrænding kunne være at foretrække, for især indledningsvist at fjerne en stor del af den visne førne, som har ophobet sig. Herved kan arealet forberedes til afgræsning, og vil virke mere attraktiv for dyrene. I mangel af kvæg kan pony-afgræsning evt. bruges.

FS14 og FS15

Områderne ligger mellem den offentlige sti langs åen og en fold, hvor der græsses ret tæt med heste og får. Områderne er ejet af hver deres lodsejer, og bærer også præg af, at der har været foretaget forskellig drift af de to områder. Der har tidligere været massive problemer med kæmpe-bjørneklo, der dog er blevet bekæmpet i vidt omfang, således at der kun står enkelte individer rundt i områderne. Særligt FS14 stod med høj vegetation. Gamle hegnspæle i afgrænsningen mellem de to områder vidner om tidligere tiders græsningsdrift. Der har også været tørvegravning og især ved kanterne af den mest afgravede del, ses en del Top-Star.

Figur 28. FS14 og FS15. Domineret af kær-star med indslag af tvebo star, top-star, vinget perikon men også spredte kæmpe-bjørneklo.

En indledende indsats med reelt høslæt eller afbrænding, kan fjerne en del af det gamle visne førne. Herefter vil etablering af græsning (gerne med kvæg), være at foretrække som den vedligeholdende pleje. Der er umiddelbart gode muligheder for hegning, enten særskilt eller som en udvidelse af nabofoldene.

FS16

Området ligger på og i umiddelbar nærhed til den kørevej der er lavet ind i mosen, der i dette område er tilgroet i pilekrat som både dækker gamle tørvegrave og de mellemliggende dele. Der blev ikke set nogen pleje af arealet bortset fra slåning af kørevejen. Kørevejen benyttes umiddelbart kun til private, rekreative formål, men muligvis holdes den åben for at give adgang til arealerne tættere på stien. Der var dog tilsyneladende efterladt kasseret tækkemateriale (tagrør) rundt om i kæret og den omkringliggende mose.

For genskabelse af et lysåbent rigkær er der behov for en indledende rydning af pil og andre vedplanter med efterfølgende vedligeholdelse i form af årligt slæt eller græsning. Man bør nøje overveje hvilke dele som kan svare sig at rydde og kun rydde den del man kan følge op på med en vedvarende årlig indsats, da genvæksten nok vil være stor.

Det skyldes især at området er kraftigt forstyrret af den tørvegravsaktivitet der har været. Det har afgørende ændret på bl.a. de hydrologiske forhold hvilket igen forringer mulighederne for at restaurere og opretholde rigkærsvegetationen. I lyset af at der på trods af disse forstyrrede forhold og den ikke særligt intensive plejeindsats stadig findes adskillige værdifulde arter (bl.a. hirse-star, blågrøn star, næb-star, hjertegræs og smalbladet kæruld samt pæne mængder af mosset *Climacium dendroides*), bør man nok alligevel forsøge at gøre en indsats i området, også med henblik på at arterne kan sprede sig videre ud til de omkringliggende arealer.

Figur 29. Hjertegræs fundet i FS16.

FS17

Området indgår i en større fold sammen med naboarealet og græsses af får. Naboarealet består primært af skrånende terræn og er registreret som overdrev.

En ændring af drift således, at der græsses med kvæg, evt. i samgræsning med fårene, ville sandsynligvis ændre strukturen og gøre det muligt for flere rigkærsarter at indfinde sig.

Figur 30. FS17. Potentielt rigkær der ved besøget d. 8. juni fremstod med relativ høj vegetation.

FS18

Området er stærkt tilgroet med store vedplanter og tæt krat, bortset fra en række stier der slås rundt i området til rekreative formål.

For genskabelse af et lysåbent rigkær kræver det massiv rydning af vedplanter med efterfølgende vedligeholdelse i form af høslæt eller græsning. Det er muligt, at tilgroningen i området i sin helhed, på nuværende tidspunkt er blevet så massiv, at størstedelen af området umiddelbart vil have den største naturværdi ved at henligge som naturskov og undergå de naturlige processer det indebærer. Man kan muligvis lave enkelte mindre rydninger tæt ved de slåede stier.

Kobakkevej

KV01 og KV02

KV01 ligger som et lille smalt areal langs med åen og er under kraftig tilgroning med pil og el. De to områder adskilles af en lavning som sandsynligvis er rester af det oprindelige åløb fra før udretningen af åen. KV02 ligger i direkte sammenhæng med en natureng, der plejes i form af årlige høslæt. Der er blevet ryddet pil på engen i vinteren 2015-2016.

For at opretholde KV01 som lysåbent rigkær kræver det en nænsom førstegangsrydning af vedplanter og efterfølgende årlig pleje i form af høslæt eller græsning (gerne med lette kvæg). Området er meget lille men det er her rigkærarterne stadig findes og derfor også herfra de skal kunne sprede sig til KV02. Genskabelse af KV02 til et lysåbent rigkær kræver nok en ændring af de hydrologiske forhold, så området bliver fugtigere, samt en måske en rydning af enkelte vedplanter. Derefter kræver arealet pleje i form af høslæt eller græsning. Der er en afvandingsgrøft fra en lavning på engen vinkelret ned mod åen, som måske kan kastes til og lokalt medvirke til at skabe højere grundvandsstand, hvorved kærvegetationen tilgodeses.

Figur 31. Tormentil. Gemte sig i KV01 mellem piletræerne

KV03

Området ligger som en lille reminiscens af et tidligere større rigkær. Er stærkt truet af tilgroning med tagrør, som næsten helt har overtaget det omkringliggende mose- og kærareal. Det vurderes at området med stor sandsynlighed er blevet gødsket indenfor de seneste år.

Genskabelse af rigkær kræver indledning af pleje. Der er gode muligheder for etablering af græsning efter hegning. Området ville også have gavn af afbrænding eller reelt høslæt hvor materialet fjernes, så man med tiden kan få fjernet en del af de næringsstoffer der præger arealet på nuværende tidspunkt. Det omgivende kærareal vurderes ikke at kunne genskabes til rigkær, men kan sandsynligvis blive et fint overgangsrigkær hvis det plejes vedholdende.

KV04, KV05, KV06 og KV07

Områderne ligger i hver sin ende af en tidligere tørvegrav.

Opretholdelse af KV04 og KV06 kræver pleje i form af høslæt eller græsning, de er begge ret små og er i risiko for at gro til over en kortere årrække. Fælles for dem er at de har en god, konstant grundvandstilførsel. Der er mulighed for at udvide deres udstrækning med de skitserede områder (KV05, KV07), men dog er grundvandstilførslen uden tvivl stærkest i de eksisterende små forekomster.

Der synes at være opstået udsivende grundvand på skråningerne af den tørvegrav som ligger mellem KV04 og KV06. Det kunne tyde på at man ved en flad afgravning muligvis kan udvide rigkærsarealet flere steder i området. Særligt i en zone syd for KV06 kunne man overveje om det var en mulighed. Man vil dog skulle overveje om der er konflikt med muligheden for at skabe/genoprette kalkoverdrev (6210).

Figur 32. KV04. Lille område der til trods for ikke at være plejet gennem en lang årrække endnu indeholder flere rigkærsarter som krogneb-star, næb-star, tvebo-baldrian, top-star og hirse-star, vinget perikon m. fl. Er truet af tilgroning med pilekrat og tagrør.

Vaserne

V01, V02 og V03

Områderne ligger alle inden for to folde der græsses af kvæg.

Figur 33. V01. Kvæget hviler her på et mere tørt areal syd for renseanlægget, hvor der ikke er rigkærspotentiale.

Store dele af området bærer stadig tydeligt præg af den rydning der blev foretaget i 2014/2015. Der er samtidig indledt en ret intensiv græsning i 2016. Tilsammen gør disse store forandringer over kort tid vurderingen af potentiel rigkærvegetation ret vanskelig. Hvor og i hvor stor udstrækning der præcis kan opstå rigkærvegetation er derfor usikker, men plejeindsatsen og de rette forhold hydrologiske forhold er nu tilstede, særligt på den nordligste del hvor trykvandet træder frem i bakken. En mere sikker bedømmelse vil kunne ske om nogle få år når udviklingen har stabiliseret sig lidt, og så vil vurderingen sikkert være både mindre i udstrækning og mere præcis end den nuværende vurdering.

Der har tidligere været dyrkede marker og denne drift med ledsagende gødskning er en medvirkende årsag til, at området er ret fattigt på rigkærarter. Det er dog sandsynligt at de enten kan genindvandre eller måske aktiveres fra en frøbank, med den plejeindsats der allerede er indledt. Det er svært at pege på nogle tiltag som mangler lige nu, men græsningsintensiteten bør følges og justeres efter behov. Det vil fx være godt at arbejde med foldskifte så man i perioder lader en del af områderne vokse og komme til blomstring i forsommeren, hvorved udviklingen af floraen og vegetationssammensætningen, bedre kan bedømmes.

Figur 34. V01. Område med fremsivende trykvand aktuelt bevokset med top-star, alm. fredløs, skovkogleaks m. fl. Potentielt område for rigkær af 7230-typen med plantesamfund af lavtvoksende urter, star-arter og mosser

Litteratur

Andersen, D. K., Ejrnæs, R., Vinther, E., Svendsen, A., Bruun, H. H., Buchwald, E. & Vikstrøm, T. 2015. FORVALTNING AF RIGKÆR - Udgangspunkt i voksesteder for mygblomst. DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi.

Bak, J. og Michaelsen, A. N. 2013. Kortlægning af natur i Kilde Enge. For Furesø Kommune af Biomedia.

Fredshavn, J., Nielsen, K. E., Ejrnæs, R. og Nygaard, B. 2015. Teknisk anvisning til Kortlægning af terrestriske naturtyper (TA-N01).

Gravesen, P. 1979. Oversigt over botaniske lokaliteter – 1. Sjælland. Miljøministeriets fredningsstyrelse i samarbejde med Dansk Botanisk Forening.

Holmen, M. 2016. Forundersøgelse for lys skivevandkalv (*Graphoderus bilineatus*) i N139 - Øvre Mølleådal. For Furesø Kommune af Natur360.

Plöger, E & Goldberg, I. 2010. Baseline monitoring 2010 for lifeprojekt i Vaserne. For Skov- og Naturstyrelsen af Aglaja.

Rasmussen, Jan F. 2009. Indsatsplan Mølleåen. Delområde 2 - Farum Sortemose og Præstemose. Skov- og Naturstyrelsen, Hovedstaden.

Naturstyrelsen. 2017. Natura 2000-plejeplan for lysåbne naturtyper og arter på Naturstyrelsens arealer. 2. planperiode 2016-2021 i Natura 2000-område nr. 130 Teglstrup Hegn og Hammermølle Skov.

190_2016_7663 Udbudsmateriale til botaniske forundersøgelser. LIFE-Rigkilde – projektområde 8, Øvre Mølleådal. Furesø Kommune.

Natura 2000-plan 2010-2015. Øvre Mølleådal, Furesø og Frederiksdal Skov. Natura 2000-område nr. 139. Habitatområde H123. Fuglebeskyttelsesområde F109. Miljøministeriet, Naturstyrelsen. 2011

Natura 2000-basisanalyse 2016-2021. Revideret udgave Øvre Mølleådal, Furesø og Frederiksdal Skov. Natura 2000-område nr. 139. Habitatområde H123, Fuglebeskyttelsesområde F109. Miljøministeriet, Naturstyrelsen. 2014

Bilag 1 – Kort

Kort over undersøgelsesområderne, hvor der fremgår, hvor der tidligere er kortlagt rigkær (7230) og kildevæld (7220).

Områderne vises i samme rækkefølge som de gennemgås i rapporten. Der er flere af undersøgelsesområderne, hvor der ikke tidligere er kortlagt habitatnatur.

Bilag 1 – Kort.

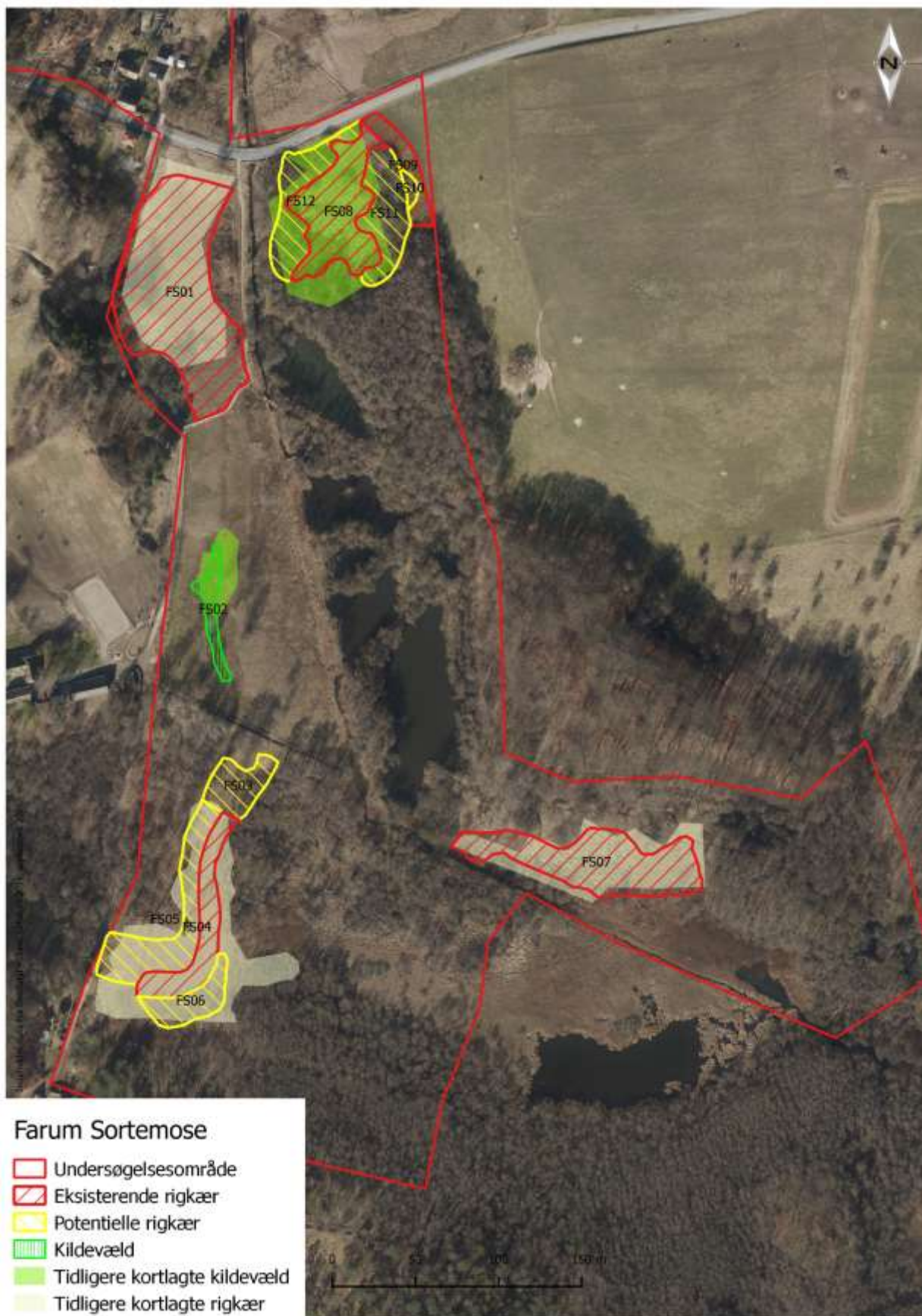
Figur 35. Kobakkevej - øst. Der er tidligere kortlagt et rigkær, hvor KV03 er registreret i 2016. Resten af området står med meget høj vegetation domineret af tagrør.

Bilag 1 – Kort.

Figur 36. Kobakkevej - vest. Der er ikke tidligere blevet kortlagt rigkær eller kildevæld i området.

Bilag 1 – Kort.

Figur 37. Farum Sortemose. Der er tidligere kortlagt både kildevæld og rigkær i området. Området umiddelbar sydøst for Gedevassebro er tidligere kortlagt som kildevæld. Området fremstår ikke længere med frit synligt kildevand og er derfor registreret som eksisterende og potentielle rigkær.

Bilag 1 – Kort.

Figur 38. Gedevasse. Områderne er ejet af Kalkgården og Kristinelund. Der er ikke tidligere kortlagt rigkær eller kildevæld i området. En mindre del af FS13 har tidligere haft forekomster af orkideer

Bilag 1 – Kort.

Figur 39. Hestetang Huse. Der er ikke tidligere kortlagt rigkær eller kildevæld i området.

Bilag 1 – Kort.

Figur 40. Brede Enge. Der er ikke tidligere kortlagt rigkær eller kildevæld i området

Bilag 1 – Kort.

Figur 41. Vaserne. Der er ikke tidligere kortlagt kildevæld eller rigkær i DEVANO sammenhæng. Der blev dog i 2010 kortlagt kildevæld i en anden sammenhæng (se "Baseline monitoring 2010 for life-projekt i Vaserne")

Bilag 2 – Feltskemaer

Udfyldte feltskemaer for alle de udførte registreringer.

Eksisterende og potentielle rigkær samt de eksisterende kildevæld er registreret på feltskema for "Kortlægning af terrestriske habitatnaturtyper ver. 1.04". De enge og overdrev der blev registreret som værende i direkte sammenhæng med registrerede rigkær og kildevæld, blev registreret på §3-feltskemaer for henholdsvis fersk eng og overdrev og er navngivet som P3-01 til P3-08.

Der er foretaget udlægning af, og registrering i dokumentationscirkler for begge former for registrering.